

بررسی و تحلیل کتاب «سلام فارسی» (درسنامه آموزشی زبان فارسی برای غیر فارسی زبانان)

دکتر شراره الهامی

استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج

Lsharare26@yahoo.com

سید کیهان شهدایی

استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج

skeyhanshohadaie@gmail.com

محمد هادی مرادی

مدرس دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه

Hadimoradi.258@gmail.com

چکیده

آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان به عنوان یک ضرورت اساسی نیازمند شیوه های علمی یاددهی است، برای این منظور لازم می نماید که درسنامه های تنظیم شده ی موجود مورد بررسی قرار گیرند، و نکات مثبت و منفی آنها، برای بهبود بخشیدن کیفیت، مورد ارزیابی قرار گیرد این عمل نه تنها بر ارتقای جایگاه زبان فارسی می افزاید بلکه موجب تسهیل روند یادگیری فارسی آموزان می شود ضمن اینکه بدیهی است آموزش زبان می تواند به ابزار فرهنگی تبدیل شود که در اشاعه ی فرهنگ ایرانی - اسلامی نیز می تواند نقش چشمگیری داشته باشد. در راستای این هدف، در این پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی به معرفی، نقد و بررسی و بیان ویژگیهای کتاب آموزشی «سلام فارسی» اثر سعید صفری پرداخته ایم آنچه در واکاوی این کتاب به دست آمد اینست که، کتاب با رویکرد ارتباطی تدوین شده و یادگیری تعاملی اساس تمامی فعالیتهای آموزشی این درسنامه است.

کلید واژه ها: سلام فارسی، آموزش، درسنامه، سعید صفری، رویکرد ارتباطی

مقدمه

درسنامه «سلام فارسی» تالیف سعید صفری برای دانشجویان و بزرگسالان غیر ایرانی تالیف شده که قصد آموزش و آشنایی با زبان فارسی دارند این کتاب در سال ۱۳۹۴ به چاپ رسیده است، مشاور علمی آن «دکتر رضا مراد صحرایی» عضو دانشگاه علامه طباطبایی تهران، پیشگفتاری در آغاز کتاب در خصوص اهمیت آموزش زبان فارسی به عنوان یک زبان خارجی نوشته است.

«سلام فارسی» از دو پیشگفتار - پیشگفتار معاون آموزش و پژوهش و پیشگفتار مولف -، فهرست محتوای آموزشی، جدول راهنمای تلفظ و سه فصل با عنوانهای: فصل اول؛ درسنامه های آموزشی، فصل دوم؛ آشنایی با زبان فارسی، متن های بخش درک شنیداری و واژه نامه، فصل سوم؛ About Persian language, Grammar Guide, Alphabet Map تشکیل شده است.

پیشینه تحقیق:

در زمینه ی بررسی و نقد کتابهای آموزشی زبان فارسی به غیر فارسی زبانان چندین پژوهش به صورت کلی و جزئی صورت گرفته است مهم ترین اقدام پژوهشی در این راستا وجود پژوهش نامه ی آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان است که دو

فصلنامه ای علمی - پژوهشی است و صاحب امتیاز آن دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) می باشد. در این پژوهشنامه مقالات مرتبط با موضوع مورد بحث ما را می توان یافت از جمله می توان به مقاله ی زیر اشاره کرد :

گرافیک در کتابهای آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان اثر ؛ نگار داوری اردکانی و آناهیتا فارسی ، چاپ شده در پژوهش نامه ی آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان ، (۱۳۹۲) سال دوم ، شماره ی نخست.

رضا مراد صحرائی و منیره شهباز (۱۳۹۱) مقاله ای با عنوان تحلیل محتوایی منابع آموزشی زبان فارسی بر پایه ی رویکرد نیل اندرسون در پژوهش نامه ی آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان به چاپ رسانده اند.

آموزش دستور زبان فارسی به خارجیان در چارچوب رابطه ی بین کارکردهای زبانی و صوری دستوری مقاله ی دیگر است از رضا مراد صحرائی و اکرم بیگم حاجی سید رضایی چاپ شده در پژوهش نامه ی زبان شناسی.

مقاله ی دیگر که به دلیل بررسی یک کتاب آموزشی زبان فارسی به غیر فارسی زبانان می تواند به عنوان پیشینه ی تحقیق این جستار به حساب آید « ارزیابی محتوایی کتاب های (درس های پایه و پایتخت ایران) در چارچوب طبقه بندی تجدید نظر شده ی بلوم است ناصر رشیدی و محسن راغ نژاد نویسندگان این مقاله هستند .

نگاهی به پیشگفتار معاون آموزشی و پژوهشی بنیاد سعدی:

معاون آموزشی و پژوهشی بنیاد سعدی در این مقدمه ابتدا به پیشینه ی تدریس آموزش زبان فارسی در کشورهای بلوک شرق و رشته های ایران شناسی و شرق شناسی و تاریخ باستان می پردازد و سپس به تنوع اهداف آموزش زبان فارسی اشاره می کند. اعتقاد او بر این است که؛ نظریه ی زبانی کتاب ، نظریه ی ارتباطی است . جهت تبیین این امر لازم می نماید نخست به بررسی نظریه ی ارتباطی بپردازیم .

رومن یاکوبسن زبان شناس روسی، برای اعمال ارتباطی کارکردهای ششگانه ای را ذکر می کند :

کارکرد ارجاعی: این کارکرد رابطه ی بین پیام و موضوع پیام (بافت) را مشخص می کند در اینجا مساله ی مهم فرمول بندی اطلاعات حقیقی ، عینی قابل مشاهده و اثبات پذیر در باب مرجع پیام است مانند جملات صریح و مستقیم و خبری : دارد باران می بارد.

کارکرد عاطفی: این کارکرد رابطه ی بین پیام و فرستنده را رقم می زند، هنگامی که ما با پیام ارتباط برقرار می کنیم می توانیم نگرش خود را نسبت به آن موضوع هم ابراز کنیم و بگویم آن پدیده به نظر ما خوب است یا بد، زشت است یا زیبا ... لذا این کارکرد را می توان کارکرد احساسی یا کارکرد ذهنی هم نامید چون برای بیان احساسات و حالات درونی به کار می رود مانند : «آه، چه باران زیبایی!»

کارکرد کنایی یا حکمی: این کارکرد رابطه ی میان پیام و گیرنده را مشخص می کند چون هدف هر گونه ارتباط ایجاد واکتش نزد گیرنده است. حکم می تواند عقل گیرنده یا احساس او را هدف خود قرار دهد. در نتیجه در این سطح هم می توان محتوی ارجاعی با دلالت های عینی شناختی دید و هم محتوی عاطفی را با دلالت های ذهنی احساسی این کارکرد نقش بسیار مهمی در تبلیغات دارد که در آنجا هم اطلاعات رسانی و هم برانگیختن احساسات مخاطب به موازات هم وجود دارد. مثال: «اینجا بمان تا باران بند بیاید.»

کارکرد هنری یا زیبایی شناختی : یاکوبسن این کارکرد را همچون رابطه ی میان پیام و خود «پیام» تعریف می کند. نمونه ی برجسته ی کارکرد زیبایی شناختی در آثار هنری دیده می شود، جایی که مرجع پیام خود پیام است، و این پیام دیگر ابزار ارتباط نیست، بلکه موضوع آن است. مثال: "این بارش رحمت است که از آسمان فرود می آید."

کارکرد همدلی: مرجع پیام همدلانه خود «ارتباط» است. هدف این کارکرد، برقراری، حفظ یا توقف ارتباط است. مثال: «الو، صدایم را می شنوی؟»؛ و یا برای جلب توجه مخاطب یا حصول اطمینان از هشپاری او: «ببینم، به حرف هام گوش می کنی؟».

کارکرد فرازبانی: هدف این کارکرد، روشن کردن معنای نشانه هایی است که ممکن است گیرنده آنها را نفهمد. مثلاً کلمه ای در گیومه قرار می گیرد یا توضیح داده می شود. در اینجا مرجع پیام، خود «رمزگان» است. انتخاب رسانه نیز به کارکرد فرازبانی مربوط می شود. کادر یک تابلو، و طرح روی جلد یک کتاب، که ماهیت رمزگان را به نمایش می گذارد، انواع دیگری از کارکرد فرازبانی است. (یاکوبسن :)

بر پایه‌ی نظریه‌ی ارتباطی یاکوبسن، کتاب «سلام فارسی» بر اساس دو کارکرد ارجاعی و فرازبانی تهیه شده است، کارکرد ارجاعی بودن آن به این دلیل است که چون جملات کتاب آموزشی است پس صریح، مستقیم و خبری هستند و از بار عاطفی و احساسی به دور است. فرازبانی بودن کارکرد این کتاب نیز به بعد و هدف آموزشی آن مربوط می‌شود زیرا مولف قصد دارد به هر شیوه‌ی معقول ابهامات را برای مخاطب رفع کند از این رو با استفاده از «رمزگان» بخشی از پیام را به مخاطب منتقل می‌نماید.

پیشگفتار مولف:

از جمله محاسن این کتاب پیشگفتاری است که مولف در خصوص روش و ابزارهای آموزشی مورد استفاده نگاشته شده است. وی برنامه‌ی درسی مناسب مخاطبان را در اثرش معرفی می‌کند.

جهت انجام هرگونه برنامه‌ریزی با اهداف آموزشی نیاز به فراهم آمدن برنامه‌ی آموزشی به عنوان نقشه‌ی کلی راه است مطابق نظر نونان (۲۰۰۳) برنامه آموزشی شامل تمامی تجارب برنامه‌ریزی شده‌ی یادگیری در یک بافت آموزشی است. وی برنامه‌ی آموزشی را به سه بخش اصلی دسته‌بندی کرده است: «طراحی برنامه‌ی اصلی»، «روش تدریس» و «ارزشیابی». طراحی برنامه‌ی درسی شامل «گزینه‌ی» و «چینش» و متناسب سازی محتوای آموزشی است. «روش تدریس»، «گزینه‌ی» و «چینش» و متناسب سازی تکالیف و تجارب یادگیری را در بر می‌گیرد و «ارزشیابی» به این موضوع می‌پردازد که زبان آموزان شرکت کننده در یک دوره‌ی آموزشی تا چه میزان به اهداف آموزشی تعیین شده دست یافته‌اند. (صحرائی ۱۳۹۳: ۵۸)

فلسفه‌ی این شیوه از برنامه‌ریزی در پیشگفتار مولف درج گردیده است. همچنین او ذکر می‌کند که در درسهای پایانی از شیوه‌های «برنامه‌ی تکلیف محور» استفاده کرده است. این گونه برنامه «به عنوان رویکردی جدید که فضایی برای کاربرد واقعی زبان توسط زبان آموزان فراهم می‌کند اخیراً جایگاهی قابل ملاحظه در میان رویکردها و برنامه‌های درسی یافته است. بارزترین ویژگی این رویکرد توجه همزمان به دستور و معناست که بر این ایده استوار است که زبان نه به هدف برقراری ارتباط بلکه از طریق برقراری ارتباط یاد گرفته می‌شود. به بیان دیگر در این رویکرد یادگیری زبان برای این نیست که زبان آموز بعداً بتواند کاری انجام دهد یا چیزی بگوید بلکه همه‌ی آن‌ها را باید هم زبان با یادگیری زبان انجام دهد و بگوید» (صحرائی ۱۳۹۰: ۱). این برنامه که بخش اساسی «سلام فارسی» است در بهبودی آموزش و یادگیری زبان آموزان نقش موثری دارد. تکنولوژی آموزشی دیگری که مولف کتاب از آن بهره برده «یادگیری تعاملی» است. این شیوه که باعث مشارکت بیشتر یادگیرنده‌ها می‌شود حاصل پیشرفت‌ها و تحولات اجتماعی است و سبب می‌شود که فرایند یادگیری ضمن جذاب بودن، ماندگار تر شود چرا که فراگیرنده را بیشتر درگیر مسایل آموزشی می‌کند.

«زبان خودکار» از دیگر کلیدواژه‌های پیشگفتار «سلام فارسی» است، نویسنده اظهار می‌کند «از مهمترین ویژگیهای کتاب اصالت بخشی به آموزش زبان خودکار است» (صفری؛ ۱۳۹۴: ۸). زبان خودکار را می‌توان زبان مکالمات روزانه و زبان معیار دانست به عبارت دیگر زبان خودکار هم زبان گفتاری و هم زبان نوشتاری را شامل می‌شود و این امر از وجوه امتیاز این کتاب است چرا که زبان آموزان به هر دو مهارت احتیاج دارند.

نکته‌ی دیگری که مولف در پیشگفتار بر آن تاکید دارد اینست که آوزش ساختهای دستوری در این کتاب غیر مستقیم و با ارایه‌ی نمونه‌های از بافت زبانی صورت گرفته است به گونه‌ای که فارسی زبان خود قادر به کشف ساخت‌های دستوریست. با این وجود وی خلاصه‌ی نکات دستوری را در فصل سوم به زبان انگلیسی توضیح می‌دهد.

تحلیل و بررسی کتاب «سلام فارسی»

نظر به اینکه ارکان زبان آموزی در بردارنده‌ی چهار مهارت «شنیدن»، «سخن گفتن»، «خواندن» و نوشتن است مولف تلاش نموده این چهار مهارت را در بخشهای مختلف کتابش بگنجانند. از آنجایی که «در آثاری که به هدف آموزش نوشته می‌شوند باد همه‌ی بخش‌ها به گونه‌ای گزینه‌ی گزینه‌ی پیوسته و لاینقطع آموزنده را گام به گام در رسیدن به آن هدف یاری کنند» (میمندی و خبازی؛ ۱۳۹۸: ۱۸۰) در بخش اول ابتدا مولف از شیوه‌ی گفتگو برای بیان هدف آموزشی خود استفاده می‌نماید و احوالپرسی دوستانه معرفی خود به دیگران، بیان تشکر و دیدارهای دوستانه در مکانهای مختلف را در آغاز فصل گنجانده است. سپس به عنوان یک شیوه‌ی ارتباطی بر روی تلفظ تمرکز نموده و تلاش می‌کند فارسی آموز را

با آهنگ کلام آشنا سازد. ضمن اینکه از همان ابتدا تمرین ها به دو شیوه ی گفتاری و نوشتاری به کار گرفته شده اند. در درس سوم از بخش اول به شناساندن واژه ها و عبارتهای پرکاربرد می پردازد و در این راه از ابزار آموزشی تصویر کمک می گیرد، تصویر آموزش را ملموس تر و عینی تر می سازد، بویژه در آموزش زبان دوم از فنون موفق آموزش غیر مستقیم است و به عنوان یک منبع غیر زبانی در کنار منبع زبانی در روش ارتباطی نقش چشمگیری دارد. در آموزش زبان به شیوه ی ارتباطی که محور اصلی کتاب «سلام فارسی» است هدف تمرکز بر توانش ارتباطی است فلذا استفاده از این نشانه ها در روند یادگیری نقش بسزایی دارد. «بر اساس تئوری نشانه ها، همه ی ابزارها و وسایل و علامت ها می توانند مانند زبان، مفاهیم را منتقل کنند و معنا دار باشند» (صادقی؛ ۱۳۹۴: ۸۶).

فهرست محتوای آموزشی :

کتاب فوق ضمن در برداشتن فهرست مطالب از فهرست محتوای آموزشی نیز برخوردار است بدین شکل که ضمن بیان عنوان درس، اهداف و روشهای آموزشی از قبیل؛ درک شنیداری، گفتگوی موضوعی، تلفظ، خواندن و درک متن، نگارش و فعالیت های خارج از کلاس و... را نیز ذکر می نماید. از آنجا که نویسنده اذعان دارد این کتاب برای آموزش بزرگسالان است، پس بیان فلسفه ی چگونگی محتوای آموزشی و علت آن لازم است به همین دلیل وجود فهرست آموزشی می تواند در توجیه مخاطبان جهت روشنگری و بیان علت موضوعات پایه و تنظیم فصول کتاب موثر باشد.

ساختار دستوری:

با توجه به اینکه هدف از یادگیری زبان دوم ایجاد ارتباط است لذا در راستای ارتباط بهینه آموزش، ساختار دستوری کلمات و جمله می تواند در پیشرفت فرآیند یادگیری فارسی زبانان تاثیر قابل توجهی داشته باشد و دستور یقینا بخش تفکیک ناپذیر آموزش زبان است و با اینکه هدف از آموزش زبان ایجاد ارتباط است اما این امر بدون آموزش دستور که نقش نظم دهنده به کلام را دارد میسر نمی شود، چرا که طبق تعریف هارمر «دستور قواعدیست که توسط آن ها، صورت واژه ها تغییر می کنند و برای تشکیل جمله با یکدیگر ترکیب می شوند هنگامی که کلمات می خواهند برای حضور در یک جمله دگرگون شوند به اتفاقی که بر سر آنها می افتد تا دگرگون شوند دستور می گویند» (هارمر ۱۹۸۷: ۱۱ به نقل از صابری مجلد؛ ۱۳۷۷: ۱۲).

از این رو زبان آموز در ایجاد ارتباط کلامی خود به دستور زبان به عنوان عاملی که سلامت جملات او را تضمین کند نیاز دارد زبان آموز با تعداد زیاد واژه روبرو می شود که برای ایجاد ارتباط و درک معانی ناگزیر است به آنها نظم دهد و این مهم جز با آموزش دستور میسر نمی شود اما نکته ی اساسی این است که با توجه به نیاز زبان آموز کدام میثاق دستوری لازم است که آموزش داده شود و ترتیب و تقدیم مطالب باید چگونه باشد همچنین و نحوه ی آموزش آن نیز قابل توجه است. پرسش اساسی دیگر این است که آموزش ساختار دستوری و اژگان و جملات باید مستقیم باشد یا غیر مستقیم. با توری در کتاب «سلام فارسی» و دیدن فصول محتوایی آن مشخص می گردد که روش این کتاب در آموزش ساخت دستوری غیر مستقیم بوده ولی در فصل سوم کتاب خلاصه ای از موضوعات دستوری را به زبان انگلیسی بیان می کند و در مقدمه از مدرسان می خواهد که مطالعه ی آن را به خود فارسی آموزان واگذار کنند و از تدریس آن بخش بپرهیزند. مولف با تکیه بر نمونه های از بافت های زبانی و در لابلای گفتگوها به ارایه ی مطالب دستوری مورد نیاز می پردازد برای مثال در درس ششم، ضمن آموزش چگونگی ارتباط برای غذا خوردن و آشنایی با نام خوراکیها، متناسب با این موضوع ساخت دستوری صرف فعل و ریشه ی آن را نیز یاد می دهد. بدین شیوه در هر بخش اشاره ای به مطالب دستوری دارد که از محاسن کتاب اوست.

استفاده از تصاویر :

تصویر و عکس از دیرباز در کتابهای آموزشی به عنوان یک وسیله ی ارتباطی غیر زبانی، جای خود را باز کرده است و در عینی و ملموس کردن مطالب، ایجاد انگیزه در زبان آموز، سهولت و آسانی، جذابیت و سرعت نقش چشمگیری داشته و دارند. تصاویر موجود در کتابهای آموزشی را می توان به دو بخش تقسیم کرد «نمایش تصویری؛ شامل نقاشی، عکاسی، و رسم هر گونه مطلب به صورت دیداری است که از طیف واقعی تا انتزاعی گسترده است این گونه نمایش ها چند وجهی (چند معنی)

هستند؛ یعنی به طور همزمان بر اساس عینی بودن نمایش، میزان ایهام اطلاعات آن، درک انفرادی و تفسیر بیننده، چندین معنا از آن استخراج می شود (زارعی زوارکی و جعفر خانی؛ ۱۳۹۲: ۲۹ به نقل از: وکری)

نمایش گرافیکی: مانند دیگرام، نقشه و جداول موجود در متن هستند که با توجه به سطح تحصیل و زمینه ی محتوا، توانایی یادگیرنده در تفسیر معنی از آنها متفاوت است (زارعی زوارکی و جعفر خانی؛ ۱۳۹۲: ۲۹ به نقل از: گیلسپی)

لازم است تصاویر استفاده شده در کتابهای آموزشی استاندارد لازم را داشته باشند از جمله اینکه؛ تصاویر باید واضح، روشن و به دور از پیچیدگی باشد، متناسب با مفهوم مورد بحث بوده و از نظر تعداد لازم است تعادل در کمیت رعایت شود - بویژه در کتابهایی که برای بزرگسالان نوشته می شود- همچنین داشتن جاذبه و تنوع از دیگر ویژگیهای تصاویر است. نکته ی جالب توجه در این بخش این است که گاه مولف از نشانه ها و نمادهای رایج در دنیای مجازی همچون برچسب ها (استیکرها) استفاده می نماید(۱۰۴)

کتاب مورد بحث ما «سلام فارسی» به اقتضای آموزشی بودن برای غیر فارسی زبانها، مشحون از تصاویر گرافیکی و نمایشی است. گاه این تصاویر ساده و بسیط است همچون تصویر پنجره، در، خودکار و... ولی گاه نیاز است که تصویر به کار رفته از چند قسمت تشکیل شود و به عبارتی مرکب باشد مانند تصویر فردی که در کتابخانه مشغول خواندن کتاب است (برای معرفی دانشجو) (ص ۲۴) جدولها و نمودارها و نشانه های تصویری زیاد دیگری در کتاب وجود دارد که به نظر می رسد با توجه به سن مخاطبان که بزرگسالانند، نویسنده در این مورد دچار افراط شده است برای مثال در صفحه ی ۵۶ تصویر مربوط به گفتگو که دو نفر در روبروی هم روی نیمکتی نشسته اند کمکی به زبان آموز نمی کند و ارتباطی با موضوع مورد گفتگو ندارد استفاده از جدول:

استفاده از جدول از ابزارهایی است که جهت تفهیم و تاکید مطالب آموزشی مورد استفاده قرار می گیرد. این روش آموزشی غیر مستقیم است و سبب می گردد که آموزنده از طریق بینایی اطلاعات مورد نیاز خود را فایل بندی نموده و انسجام بیشتری به مطالب بدهد به همین دلیل جدولها در یادگیری و انتقال پیام به عنوان یک وسیله ی آموزشی ملموس سبب ذخیره سازی و استحکام مطالب در ذهن مخاطب می شود. البته لازم به ذکر است به گرفتن که این ابزار آموزشی شرایطی دارد از جمله؛ وضوح، سادگی و پیچیده نبودن.

در این کتاب از جدولهای زیادی به عنوان ابزارهای آموزشی استفاده شده است از جمله: جدول راهنمای تلفظ حروف فارسی، جدول راهنمای نگارش حروف، جدول چگونگی اتصال حروف، جدول چگونگی اتصال واژه ها و جدولهای فراوان دیگری که در قسمت تمرینها قرار دارد و سوالاتی از نوع سوالات تکمیلی را در خود جای می دهد..

تمرینها و تکالیف: چهارمین همایش ملی آموزش زبان فارسی - ۱۳۹۹

استفاده از تمرینها در پایان هر مبحث سبب می شود که فارسی آموزان به صورت عملی به چالش کشیده شوند و به صورت فعال در آموزش و یادگیری خود مداخله داشته باشند. این روش تدریس از شیوه های سنتی یاد دهی اغلب دروس است که از آن به روش تدریس فعال یاد می کنند در این فرایند فراگیران سمحور فعالیت می باشند و از دیر باز تا کنون مورد توجه مدرسان قرار گرفته •

« تدریسی که در آن بر فعالیت شاگرد تاکید گردد تدریس فعال نامیده می شود. روش فعال روشی است که در آن دانش آموزان در جریان یاد دهی - یادگیری نقش فعالی بر عهده دارند» (ملکی: ۱۳۸۶؛ ۶۴) روش حل مسایل، روش مباحثه ای، پرسش و پاسخ، از جمله روشهای تدریس فعال هستند که در شیوه ی آموزش به زبان آموزان بسیار کارآمد و موثر است و سبب می شود ذهن شاگرد با تلاش فکری پویا تر و مهارت ارتباطی او بدینوسیله قوی تر می گردد، مولف «سلام فارسی» نیز در پایان هر درس به طرق مختلف از این روش استفاده نموده از جمله ی این تمرینهاست:

- گفتگو بسازید و با دوست خود اجرا کنید.
- گوش کنید و به پرسش ها پاسخ دهید.
- جمله ها را کامل کنید.
- به فارسی گفتاری بنویسید
- متن را از روی تصویر برای دوستان تعریف کنید.

- مرتب کنید (اجزای پراکنده ی جمله) و....

نظریه پردازان به اینگونه برنامه ی درسی تکلیف مدار می گویند و منظور « برنامه هایی است که محتوای آن شامل مجموعه ای از تکالیف هدفمند است که زبان آموزان برای انجام آنها باید از زبان دوم / خارجی استفاده کنند. به عنوان مثال، تقاضای شغل ، کسب اطلاعات درباره ی مسکن، پروتورها، رستورانها، و جز اینها از طریق تلفن، و تکمیل یک فرم اداری، نمونه هایی از تکلیف در برنامه ی درسی تکلیف مدار هستند. در حقیقت این فعالیتها فرصتهای زبان آموزی هستند، به بیانی ساده تر، در برنامه ی درسی تکلیف مدار، زبان به خودی خود تدریس نمی شود بلکه ابزاری برای تکمیل و انجام تکالیف است» (صحرایی؛ ۱۳۹۱: ۱۱).

وصل

واژه نامه ها:

از ویژگیهای مهم و برجسته ی یک کتاب آموزشی که در پیشرفت و یادگیری زبان آموز در یادگیری زبان دوم موثر است، وجود واژه نامه ای کامل و جامع است. یکی از موارد اهمیت واژه نامه ها ایجاد سهولت و تسریع در امر آموزش است و در ارتقای یادگیری نقش شایسته ای را ایفا می کند بویژه اینکه چگونگی تهیه ی آن منطبق با استانداردهای آموزشی باشد؛ از جمله دسته بندی واژه ها ، شیوه ی تلفظ و نگارش همچنین همزمانی این دو ، و استفاده از زبان واسطه که البته این موضوع در بین صاحب نظران طرفداران و مخالفانی دارد ، عده ای استفاده از زبان واسطه را بسیار خطرناک می دانند « اغلب کتاب هایی که علمی تر هستند و براساس یک روش تجربه شده نوشته شده- اند؛ در حد بسیار خطرناکی به زبان انگلیسی (وگاه برای عرب زبان ها به عربی) تکیه دارند و این مسئله مشکلات فراوانی را در عرصه ی تدریس فراهم می آورد. استفاده از زبان واسطه موجب می شود دانشجو با توجه به زبان خود به یادگیری کلیاتی از زبان مورد آموزش (در این جا فارسی) بپردازد و معلّم نیز ناخواسته در امر تدریس از زبان واسطه برای ارتباط استفاده کند؛ تجربه و تحقیقات آماري فراوانی نشان داده اند به کاربردن زبان اصلی زبان آموزان در کلاس زبان خارجی مانع از آموزش سریع و آسان زبان مقصد می شود (تجربه ی چند ده ساله ی آموزش زبان انگلیسی در مدارس ایران نیز تأییدی بر این مطلب است). (مدرسان جامعه الزهراء؛ ۱۳۸۵ : ۳۰۲)

از صفحه ۱۶۷ تا ۱۸۶ اختصاص پیدا کرده به واژه نامه ای در چهار ستون که ترتیب واژه ها به صورت الفبایی (فارسی) است، ستون دوم شماره ی صفحه ایست که واژه ی مورد نظر در آن قرار گرفته و در ستون سوم همان کلمه به شکل فونتیک ذکر شده و در چهارمین ستون معنای واژه به انگلیسی قید شده است .

از محاسن این واژه نامه توانایی و همزمانی تلفظ و نگارش واژه هاست.

چهارمین همایش ملی آموزش زبان فارسی - ۱۳۹۹

www.anjomanfarsi.ir

تحلیل فرهنگی

بی تردید آموختن هر زبان سبب آشنایی مخاطبین با مسائل فرهنگی زبان دوم می شود. چرا که زبان و فرهنگ با یکدیگر ارتباط تنگاتنگ و عمیقی دارند، زبان وسیله ی انتقال فرهنگ ملتهاست. اگر فرهنگ را مجموعه ای از هنر، مهارت ها، آداب و رسوم و عقاید رایج یک ملت را بدانیم، لازم است برای تحقق آموزشی صحیح به برخی از این ویژگیهای فرهنگی جامعه توجه شود و از آنجاییکه شیوه های رفتاری ، سنتها و باورها در هر جامعه ای روشها و هنجارهای منحصر به فرد خود را دارد ضمن داشتن اشتراکات فرهنگی تفاوتهای فرهنگی نیز بین ملل ایجاد می شود. از طرفی : نمادهایی که در گفتار یا رفتار یں می شوند شیوه های اصلی تشکیل و بیان معانی فرهنگی هستند. اما علائم دیگری مانند ؛ لباس ، تصاویر و نشانه های دیداری، شیوه های غذا خوردن، شکلها یا ساختمان یا معماری و بسیاری ویژگیهای مادی دیگر فرهنگ را می سازند (گیدنز؛ ۱۳۷۶: ۶۶)

آگاهی و دسترسی به این گوناگونی فرهنگی وظیفه ی زبان است ، و طبق نظر «فریمن» در آموزش زبان به شیوه ی ارتباطی، هدف تمرکز بر توانش ارتباطی می باشد. (فریمن ۲۰۱۱) بنابر این؛ زبان آموز برای ایجاد ارتباط لازم است نسبت به بافت فرهنگی جامعه ی مقصد آشنایی و تسلط داشته باشد.

آربسکی و ووی تازچ (Arabski& wojaszek` 2011) در کتاب جنبه های فرهنگ در فراگیری زبان دوم و یادگیری زبان خارجی (آموزش و یادگیری زبان دوم) به این نکته اشاره می کنند که ، در سالهای اخیر موضوع یادگیری زبان نظر پژوهشگران حوزه ی فراگیری زبان دوم را به خود جلب کرده است. آنها بر این اعتقادند که زبان آموزی فرآیندی است ماهیتا

اجتماعی - روانشناختی که، در آن، نقش بافت وسیع تر فرهنگی - اجتماعی را نباید به حاشیه راند. در این کتاب ملاحظات نظری و داده های مربوط به پژوهش های تجربی درباره ی آموزش فرهنگ و زبان آموزی و موضوعاتی از قبیل ایجاد توانش ارتباطی بینا فرهنگی، نقش زبان انگلیسی به عنوان زبان میانجی، در ارتباط بینا فرهنگی، و جایگاه عوامل فرهنگی در نظریه پردازیهای حیطه ی فراگیری زبان دوم، و تعلیم آموزگاران با هدف رشد این مجموعه از پژوهشها توصیف شده اند. همچنین مفاهیم و ساختارهای مرتبط با فرهنگ، مانند زمان، شکسته نفسی، ادب و احترام طرح می شود و بر تفاوت فرهنگی در مفهوم سازی و تاثیر آن ها در صورت و ابزارهای یک زبان تاکید شده است (رستم بیگ تفرشی و رضانی؛ ۱۳۹۱: ۱۱)

بعد فرهنگی آموزش زبان به صورتهای گوناگون بروز می کند سه بعد کلی آن از نظر ریسگر شامل ۱- بعد محتوا، ۲. بعد بافت، ۳. بعد شعری

بعد محتوایی با محتوای آموزشی مرتب است که ارتباطات فرهنگی و اجتماعی را شامل می شود و در گونه های مختلف متون و فیلم ها و نظایر آن به چشم می خورد. در این بعد، فرهنگ مترادف تصوراتی از کشور های زبان مقصد است که برای تفصیر و بررسی عرضه می شود. با توجه به اهمیت این بعد توجه بسیاری به آن شده است. بعد بافت به ابعاد اجتماعی توجه دارد که کاربرد زبان و دانش اجتماعای فرهنگی را برای استفاده اجتماعی مناسب از زبان مد نظر دارد. در اینجا فرهنگ بافت کاربرد زبان است، و به ویژه بافت هایی که در آن زبان مقصد زبان اول است، بررسی می شود. در بعد شعری به اشعار زبان توجه می شود و فرهنگ در این بعد عبارت است از: کاربرد های شعری و زیباشناختی زبان در صورت های نوشتاری و گفتاری (میردهقان و طاهرلو: ۱۳۹۰: ۷)

نکته ای که پیرامون این کتاب باید گفت این است که هیچ موردی از بعد شعری در آن دیده نمی شود. مصادیق فرهنگ مقصد و بین الملل شامل:

واژگان: نام افراد، ملیت و زبان، نام مکان، ماه و روز هفته، نام وسایل و ابزار الکترونیکی، نام مراسم تصاویر: برنامه درسی خط و نوشتار انگلیسی، جاذبه های تاریخی و مذهبی، مکان، کار و فعالیت و جنگ متون: سفر توریست به ایران، مراسم عید، آداب و رسوم، معرفی شخصیت های خارجی

در این کتاب به برخی از جلوه های فرهنگی اشاره شده است که از طریق آموزش زبان فارسی قابل انتقال می باشد از قبیل اینکه:

نامهای خاص اشخاص در دیالوگ ها تا حدودی بین المللی بوده و نویسنده سعی بر این دارد که از نامهای ایرانی و اسلامی بیشتری استفاده نماید.

معرفی شخصیتها: در درس نه با عنوان «سچه کار می کنی» ضمن اینکه درباره ی مشاغل و فعالیتهای افراد سخن می گوید یکی از ورزشکاران ایرانی - بهداد سلیمی - را معرفی می نماید آموزش زبان فارسی - ۱۳۹۹

بازنمایی دین: در حوزه ی معماری سنتی و اسلامی

جاذبه های تاریخی و مذهبی، آشنایی با آثار باستانی و معماری سنتی از جمله جلوه های صوری فرهنگ هستند که مولف در بخشی از کتاب خود با عنوان «ایران، کشوری به قدمت تاریخ» آمده است به معرفی بازارها و برخی از شهرهای دیدنی ایران پرداخته است. همچنین نقشه ی گردشگری ایران در قسمت خواندن و درک مطلب گنجانده شده که ضمن تمرین برای نوشتن و خواندن به صورت غیر مستقیم سبب آشنایی بیشتر با جاذبه های گردشگری خواهد شد در سایر تمرینها و دیالوگ هایی که برای تمرین بیشتر قرار داده و حتی آنجا که قصد آموزش ساختار دستوری را دارد از نمونه مثالهای استفاده می نماید که حاوی جلوه هایی از اماکن تاریخی یا مذهبی هستند (در مجموع درس دوازدهم کتاب با عنوان «سفر به ایران» به این امر اختصاص دارد، همچنین درس ۸ معرفی برج میلاد)

معرفی غذاها: در درس ششم با عنوان «غذا چه می خورید» ضمن تلاش برای آموزش نام غذاها به زبان فارسی به غذاهای ایرانی اشاره می نماید و در این مسیر تعلیمی از تصاویر نیز یاری گرفته و در جدولهایی به طبقه بندی آنها می پردازد.

آشنایی با اصطلاح سوغات و صنایع دستی: نویسنده ضمن معرفی شهر اصفهان در بخشی که برای تقویت مهارت شنیداری تهیه شده اشاره به سوغات اصفهان می کند و در قسمت تمرینها نیز با کمک تصاویر سعی بر معرفی دیگر جلوه های فرهنگی اصفهان دارد و بر ویژگیهای گردشگری شهر تاکید می نماید (ص ۱۲۸)

آشنایی با موسیقی: مولف در حد معرفی یک ساز ایرانی (سنتور) فارسی آموزان را با موسیقی ایرانی آشنا می کند که البته این یک نمونه بسیار اندک است. (ص ۱۱۵)

پیشنهادها و نتیجه گیری

در بررسی کتاب «سلام فارسی» نوشته ی «سعید صفری» یافته های زیر به دست آمد: کتاب بر اساس روشها و رویکردهای جدید آموزشی و طبق نظریه های علمی تدوین گردیده است. و از سیر آموزشی منسجمی برخوردار است به گونه ای که هر بخش از آن مقدمه ی بخش دیگر است. توجه به دو گونه ی زبان گفتاری و نوشتاری از وجوه امتیاز این اثر است. از آنجاییکه زبان و فرهنگ رابطه ای بسیار نزدیک دارند، توجه به مسایل فرهنگی و استفاده از ابزار گویایی همچون تصاویر در آموزش زبان دوم نقش بسزایی دارد، نشان دادن جلوه هایی از فرهنگهای بین المللی و مقایسه ی آن با فرهنگ بومی زبان مقصد و همچنین افزودن نکات فرهنگی بیشتر می تواند سبب تشویق فراگیران زبان فارسی گردد از جمله استفاده از مطالب ادبی، دینی و مشترکات فرهنگی دیگر. آموزش دستور استنباطی و غیر مستقیم است.

تمرینها و تکالیف کتاب از نوع شناختی و ارتباطی است و در چینش آنها از ساده به سوی سخت می رود. هدف از این تمرینها که بخش عمده ای از حجم کتاب را به خود اختصاص داده اند، یادآوری مطالب و تثبیت آنها در ذهن زبان آموز است. در مجموع؛ تصاویر، تمرینها و تکالیف، واژه نامه ها و جدولها ابزاری هستند که سبب ذخیره سازی و استحکام مطالب در ذهن مخاطب می شوند.

استفاده از زبان انگلیسی به عنوان زبان واسطه بویژه در بخش سوم کتاب قدری از جامعیت اثر می کاهد چراکه فارسی آموزان ممکن است؛ عرب، ترک، کرد و... باشند

از آنجا که موضوع کتاب آموزش زبان فارسی است ضروری می نماید که نویسنده اهتمام بیشتری به نکات ویرایشی و آموزشی داشته باشد از قبیل؛ استفاده از علائم سجاوندی، عدم منابع و مأخذ، پیوسته و گسسته نوشتن برخی کلمات و... برخی از عبارات های کتاب جامع و مانع نمی باشند برای مثال جمله ی کوتاه: «به امید دیدار شما در ایران!» جمله ای است که شامل زبان آموزان ساکن ایران نمی شود. در نهایت عنوان کتاب «سلام فارسی» قدری کودکانه می نماید.

منابع

- جمعی از مدرسان امور آموزش بین الملل جامعه الزهرا، آموزش زبان فارسی، ج ۲، انتشارات جامعه الزهرا، قم، ۱۳۸۵.
- رستم بیک نفرشی، آتوسا و رمضانی واسو کلایی، احمد، نقش فرهنگ در آموزش زبان خارجه، پژوهشنامه ی انتقادی متون و برنامه های علوم انسانی، ۱۳۹۱، سال دوازده، شماره ی اول، صص ۱۵-۳۴.
- زارعی، زوارکی، اسماعیل، و فاطمه جعفر خانی، بررسی کاربرد تصویر در آموزش ویژه، مجله تعلیم تربیت استثنایی، ۱۳۹۲، سال سیزدهم، شماره ی ۷، پیاپی ۱۲۰.
- صابری مجد، سیمین، آموزش استقرایی و قیاسی دستور، پابن نامه ی کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۷۷
- صادقی، مریم، روش تحقیق به زبان ساده: زبان و ادبیات فارسی، نشر نگاه معاصر، تهران، ۱۳۹۴.
- صحرائی، رضا مراد، استاجی، معصومه، طالبی مروارید، رویکرد مفهومی نقشی در آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان، مجله ی پژوهش نامه ی آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان، ۱۳۹۳، سال سوم، شماره سوم (پیاپی ۸)
- صحرائی، رضا مراد، برنامه درسی تکلیف محور، رویکردی نوین برای تقویت فارسی آموزی، فصلنامه ی متن پژوهی ادبی، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۹۰.
- صحرائی، رضا مراد، چشم انداز آموزش زبان فارسی به غیر ایرانیان از منظر برنامه ریزی درسی، مجله پژوهش های زبان شناسی، ۱۳۹۱، سال چهارم، شماره اول.
- گیدنز، آنتونی، جامعه شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر نی، ۱۳۷۶.
- ملکی، حسن، مبانی برنامه ریزی درسی آموزش متوسطه، تهران، سمت، ۱۳۷۹.
- میردهقان، مهی ناز، طاهرلو، فنوش، تاثیر فرهنگ ایرانی در آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان، مجله ادبیات فارسی معاصر، ۱۳۹۰، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی سال اول، شماره دوم.
- میمنندی، وصال و نعیمه خیابزی اشرف، الصرف ۱ در ترازی نقد، پژوهشنامه انتقادی، ۱۳۹۴.
- میردهقان، متون، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال پانزدهم، شماره اول، صص ۱۸۵ تا ۱۶۷